

عوامل تسهیل کننده و بازدارنده یادگیری مهارت‌های بالینی از دیدگاه دانشجویان

سال سوم پرستاری دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان در سال ۱۳۸۸

مصدقه شفییعی^{۱*}، محبوبه هلاکویی^۱، صغری علی دلاکی^۲، زهرا ثقفی^۳

خلاصه

زمینه و هدف: آموزش بالینی در دنیا به عنوان قلب تحصیلات حرفه‌ای در نظام آموزش پرستاری، از اهمیت به سزایی برخوردار است. شناخت عوامل تسهیل کننده و بازدارنده یادگیری مهارت‌های بالینی برای تقویت روش‌های اثربخش و تعیین و حل مشکلات ضروری است. این مطالعه با هدف تعیین عوامل تسهیل کننده و بازدارنده یادگیری مهارت‌های بالینی از دید دانشجویان پرستاری ترم ششم دانشکده پرستاری و مامایی شهر رفسنجان در سال ۱۳۸۸ انجام شد.

مواد و روش‌ها: در این مطالعه توصیفی مقطعی ۴۶ نفر دانشجوی ترم ششم پرستاری به روش نمونه‌گیری غیراحتمالی آسان انتخاب شدند. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه پژوهشگرساخته دو قسمتی استفاده شد که قسمت اول آن حاوی مشخصات دموگرافیک و قسمت دوم مشتمل بر ۵۹ سوال در زمینه عوامل تسهیل کننده و بازدارنده یادگیری مهارت‌های بالینی در هشت حیطة (ویژگی‌های مربیان، ارتباط مربی با دانشجو، ارتباط دانشجو و پرسنل، ارتباط دانشجو و بیمار، رضایت دانشجو از قوانین بخش، نحوه آموزش مهارت‌ها توسط مربی و پرسنل، نحوه ارائه دروس نظری و عملی و امکانات موجود بیمارستانی و دانشگاهی) بود. داده‌ها پس از جمع‌آوری با نرم افزار SPSS و آمار توصیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: بیشترین عوامل تسهیل کننده یادگیری مهارت‌های بالینی دانشجویان، مربوط به واگذاری امور به عهده دانشجویان (۹۷/۸ درصد)، فراهم بودن محیط توسط مربیان برای تجربه مهارت‌های بالینی دانشجویان (۹۵/۶ درصد)، حمایت دانشجو توسط مربی و پرسنل (۹۳/۴ درصد)، ایجاد فرصت تکرار مهارت‌های مختلف پرستاری (۹۳/۴ درصد)، احساس مسئولیت مربیان (۸۶/۹ درصد)، ایجاد فرصت پرسش و پاسخ (۸۶/۹ درصد)، اعتماد مربی به دانشجو (۸۴/۷ درصد) و بیشترین عوامل بازدارنده یادگیری مهارت‌های بالینی مربوط به عدم بازخورد از طرف پرسنل به دانشجو (۹۱/۳ درصد)، عدم حمایت دانشجو توسط پرسنل (۸۹/۱ درصد)، عدم اعتماد بیمار به دانشجو (۷۳/۹ درصد)، ترس و وا همه دانشجو از سوال کردن (۶۹/۵ درصد)، تندخو و عصبی مزاج بودن پرسنل (۶۷/۴ درصد) بود.

نتیجه‌گیری: به نظر می‌رسد مشکلات ارتباطی دانشجو با پرسنل و بیمار بیشترین درصد عوامل بازدارنده مهارت‌های بالینی را به خود اختصاص داده هر چند که ارتباط مربی با دانشجو به عنوان یکی از مهمترین عوامل تسهیل کننده گزارش گردید لذا پیشنهاد می‌شود مربیان آموزش بالینی توجه و برنامه‌ریزی خاصی را در پروسه ارتباط دانشجو با دیگران در فیلد بالینی به کار گیرند.

واژه‌های کلیدی: دانشجوی پرستاری، مهارت‌های بالینی، عوامل تسهیل کننده، عوامل بازدارنده، رفسنجان

*۱- مربی آموزشیار عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی رفسنجان، نویسنده مسئول، تلفن: ۰۳۹۱-۵۲۲۶۹۶۱

۲- کارشناس پرستاری مربی دانشکده پرستاری و مامایی رفسنجان

۳- مربی عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی رفسنجان.

مقدمه

پرستاری، حرفه‌ای پویا و کاربردی بوده و آموزش پرستاری مجموعه‌ای از علوم تئوری و فعالیت عملی، مهارت، خلاقیت و تجربه است [۱]. هدف از آموزش پرستاری، ایجاد تفکر انتقادی و خلاق، یادگیری خودجوش، ارتقاء مهارت‌های روانی-حرکتی، مدیریت زمان، افزایش اعتماد به نفس، برقراری ارتباط مناسب و پیشگیری از منفعَل بودن دانشجویان می‌باشد. برای انجام مراقبت‌های پرستاری ایمن، داشتن دانش به تنهایی کافی نیست بلکه به کاربردن مهارت‌های بالینی به همراه دانش کسب شده الزامی است [۲]. آموزش بالینی از اجزاء اصلی و حیاتی برنامه آموزش پرستاری است. در این مرحله، فرد با یادگیری فعالیت‌های بالینی، تجارب بالینی لازم را کسب می‌نماید و فرصتی برای دانشجو فراهم می‌شود تا دانش نظری خود را به مهارت‌های ذهنی، حرکتی و اجتماعی، که لازمه مراقبت از بیمار می‌باشد، تبدیل کند [۳]. دوره‌های کارآموزی و کارورزی در شکل‌دهی مهارت‌های اساسی و توانمندی‌های حرفه‌ای دانشجویان پرستاری و مامایی، نقش اساسی داشته و حدود ۵۰ درصد از برنامه‌های آموزشی را به خود اختصاص می‌دهند و به یقین محیط بالین، یک منبع ضروری در آماده سازی دانشجویان برای ایفای نقش حرفه‌ای آنها بوده و مکانی است که آنها می‌آموزند تئوری را با عمل تلفیق کنند، اما بیشتر اوقات، شاهد موقعیتی هستیم که حتی دانشجویان آگاه، بر بالین بیمار دچار سردرگمی گشته و نمی‌توانند به طور مستقل مسئولیت مراقبت از بیمار را به عهده بگیرند [۴]. این مطلبی است که ذهن بسیاری از پژوهشگران پرستاری را به خود معطوف داشته و هرکس به فراخور، پاسخی برای آن ارائه کرده است که از جمله می‌توان به ناهماهنگی بین دروس نظری و کار بالینی، مشخص نبودن اهداف آموزش بالینی به طور واضح، محیط پر تنش بیمارستان، تمایل کمتر مربیان با تجربه‌تر برای حضور در محیط‌های آموزش بالینی، نبود همدلی بین مربیان و دانشجویان اشاره کرد [۵]. در مطالعه صیادجو تحت عنوان مشکلات بالینی آموزشی دانشجویان درسمنان، کمبود امکانات رفاهی ۷۷/۵ درصد، کمبود فضای آموزشی مناسب جهت کارآموزی ۷۵ درصد، ناکافی بودن امکانات و تسهیلات مراکز

آموزشی ۶۲/۵ درصد وعدم استفاده از وسایل کمک آموزشی در محیط بالینی ۴۵ درصد و کمبود مربیان باتجربه برای آموزش بالینی ۴۰ درصد را گزارش نمود [۶]. همچنین در تحقیق فریبا در دانشگاه علوم پزشکی صدوقی یزد که تحت عنوان بهره‌وری در آموزش بالینی از دیدگاه دانشجویان پرستاری و مامایی انجام گردید، دانشجویان از برنامه آموزش و نحوه کار مربیان رضایت نداشتند [۷]. در پژوهش دیگری، کمبود مربی صلاحیت‌دار و استفاده از مربیان، بدون در نظر گرفتن توانایی و تخصص آنها، از مشکلات آموزش بالینی ذکر شده است [۸]. علی‌رغم تحقیقات زیادی که در رابطه با آموزش بالینی انجام شده، پژوهشگران طی تجارب بالینی خود متوجه این امر شدند که این رسالت مهم، به خوبی انجام نمی‌گردد و دانشجویان در پایان دوره تحصیل خود، کفایت لازم برای انجام مهارت‌ها را ندارند. بیشتر مطالعات انجام شده در ایران نیز به بررسی مشکلات آموزش بالینی پرداخته و به عوامل تسهیل‌کننده توجهی نشده است. بی توجهی به این امر، فرآیند آموزش را به نتیجه مطلوب نخواهد رساند. بدون تردید، شناخت عوامل مثبت و منفی موثر بر یادگیری مهارت‌های بالینی برای کاهش مشکلات و تقویت نکات مثبت موثر می‌باشد. یکی از مهمترین منابع برای بررسی، خود دانشجویان هستند که در تعامل مستقیم با این فرآیند قرار دارند [۹]. بنابر این پژوهش حاضر با هدف تعیین عوامل تسهیل‌کننده و بازدارنده یادگیری مهارت‌های بالینی از دیدگاه دانشجویان پرستاری سال سوم انجام گردید تا از نتایج آن، برنامه‌ریزان آموزشی استفاده نموده و به بازنگری برنامه‌های آموزش بالینی دانشجویان پرداخته و در جهت ارتقاء مهارت‌های بالینی بکوشند.

مواد و روش‌ها

این مطالعه توصیفی تحلیلی در سال ۱۳۸۸ در دانشکده پرستاری و مامایی رفسنجان انجام شد. نمونه پژوهش کلیه دانشجویان پرستاری ترم ششم که مشتمل بر ۴۶ نفر بوده، به روش نمونه‌گیری غیراحتمالی آسان انتخاب شدند. علت انتخاب دانشجویان ترم ششم به این دلیل بود که نسبت به دانشجویان سال‌های پایین، تجربه کافی از مهارت‌های بالینی تحت سرپرستی مربیان کسب کرده و در جریان فعالیت‌های بالینی و در تعامل مستقیم با آموزش بالینی هستند و بهتر می‌توانند نسبت به عوامل تسهیل کننده و بازدارنده یادگیری مهارت‌های بالینی قضاوت نمایند. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه پژوهشگر ساخته دو قسمتی استفاده شد که قسمت اول حاوی مشخصات دموگرافیک و قسمت دوم مشتمل بر ۵۵ سوال در زمینه عوامل تسهیل کننده (۲۹ سوال) و بازدارنده (۲۶ سوال) بود و یادگیری مهارت‌های بالینی در هشت حیطه (۱- ویژگی‌های مربیان، ۲- ارتباط مربی با دانشجو، ۳- ارتباط

دانشجو و پرسنل، ۴- ارتباط دانشجو و بیمار، ۵- رضایت دانشجو از قوانین بخش، ۶- نحوه آموزش مهارت‌ها توسط مربی و پرسنل، ۷- نحوه ارائه دروس نظری و عملی، ۸- امکانات موجود بیمارستانی و دانشگاهی) تدوین گردید و براساس مقیاس لیکرت، از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف امتیازبندی شد. اعتبار آزمون، از طریق اعتبار محتوا و با نظرخواهی از مربیان پرستاری ارزیابی و تایید شد و پایایی ابزار نیز از طریق آزمون مجدد تعیین گردید. داده‌ها پس از جمع‌آوری با نرم‌افزار SPSS و آمار توصیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

نتایج

براساس یافته‌های حاصله، اکثر نمونه‌های مورد پژوهش (۶۰/۹ درصد) مونث و میانگین سنی آنها ۲۲ سال بود. به طور کلی توزیع فراوانی مطلق و نسبی دیدگاه دانشجویان در زمینه عوامل تسهیل کننده و بازدارنده یادگیری مهارت‌های بالینی در حیطه‌های مختلف در جداول ۱ و ۲ نشان داده شده است.

جدول شماره ۱) توزیع فراوانی عوامل تسهیل کننده یادگیری مهارت های بالینی از دیدگاه دانشجویان

نظرات موافق		عوامل	حیطه
درصد	تعداد		
۸۲/۶	۳۸	تجارب آموزشی و عملی مربیان	ویژگی های مربیان
۸۶/۹	۴۰	احساس مسئولیت مربیان در امر آموزش بالینی	
۹۱/۳	۴۲	توانمند بودن مربی	
۷۶/۱	۳۵	آموزش ضمن خدمت مربیان	
۷۳/۹	۳۴	آشنایی مربیان جدیدالورود با عملکرد بالینی	
۹۵/۶	۴۴	فراهم نمودن محیط تجربه عملکرد بالینی توسط مربی	ارتباط مربی با دانشجو
۹۱/۳	۴۲	بازخورد مناسب از طرف مربی به دانشجو	
۸۴/۷	۳۹	اعتماد مربی به دانشجو	
۴۱/۳	۱۹	تندخو و عصبی مزاج نبودن مربی	
۹۳/۴	۴۳	پاسخ آگاهانه و دلسوزانه مربی	
۹۳/۴	۴۳	ایجاد احساس امنیت و حمایت از جانب مربی	
۸۴/۷	۳۹	ارتباط گرم و دوستانه دانشجو و مربی	
۷۶/۱	۳۵	توجه به حقوق و نیاز بیمار	ارتباط دانشجو و بیمار
۷۸/۲	۳۶	ارائه بازخورد مناسب از طرف بیمار به دانشجو	
۶۳/۱	۲۹	تندخو و عصبانی نبودن بیمار	
۶۷/۳	۳۱	فراهم بودن فرصت مراقبت های پرستاری از بیمار	ارتباط دانشجو و پرسنل
۹۳/۴	۴۳	حمایت دانشجو توسط دیگر دانشجویان در موقع روبرو شدن با مشکل	رضایت دانشجو از قوانین بخش
۸۰/۴	۳۷	رعایت ضوابط اخلاقی در محیط های بالینی	
۸۴/۷	۳۹	مدت زمان کافی برای انجام مراقبت ها	
۷۶/۱	۳۵	استفاده از فرآیند حل مشکلات در مراقبت از بیمار	
۷۸/۲	۳۶	بودجه کافی برای مجلات و کتاب های جدید	امکانات بیمارستانی و دانشگاهی
۷۳/۹	۳۴	استفاده از کتابخانه بیمارستان	
۹۳/۴	۴۳	ایجاد فرصت های آموزشی برای دانشجویان	رضایت دانشجو از نحوه آموزش توسط مربی و پرسنل
۹۷/۸	۴۵	واگذاری امور به دانشجویان	
۸۶/۹	۴۰	ایجاد فرصت پرسش و پاسخ	
۵۲/۲	۲۴	برقراری کنفرانس های آموزشی	
۹۳/۴	۴۳	ایجاد فرصت تکرار مهارت های پرستاری	
۸۶/۹	۴۰	شرکت در کلاس های آموزشی	
۵۶/۵	۲۶	حجم کار عملی در بخش	رضایت از نحوه ارائه دروس

فراهم بودن محیط توسط مربیان برای تجربه مهارت های بالینی دانشجویان (۹۵/۶ درصد)، حمایت دانشجو توسط دیگران (۹۳/۴ درصد)، ارائه بازخورد مناسب از طرف بیمار به دانشجو (۷۸/۲ درصد)، توانمند بودن مربی (۹۱/۳ درصد)، فراهم

نتایج جدول شماره ۱ نشان داد که در حیطه های هشت گانه، و از دیدگاه دانشجویان مورد مطالعه، بیشترین عوامل تسهیل کننده یادگیری مهارت های بالینی دانشجویان عبارت بودند از: واگذاری امور به عهده دانشجویان (۹۷/۸ درصد)،

بودن فرصت مراقبت‌های پرستاری از بیمار (۶۷/۳ درصد)، حجم کار عملی در بخش (۵۶/۵ درصد).
 بودجه کافی برای مجلات و کتاب‌های جدید (۷۸/۲ درصد).

جدول شماره ۲) توزیع فراوانی عوامل بازدارنده یادگیری مهارت‌های بالینی از دیدگاه دانشجویان

نظرات موافق		عوامل	حیطه
درصد	تعداد		
۵۲/۲	۲۴	خستگی مفرط مری سمت اجرایی مریبان	ویژگی‌های مریبان
۶۳	۲۹		
۵۲/۲	۲۴	ارجح دانستن بیمار نسبت به دانشجو	ارتباط مری با دانشجو
۷۳/۹	۳۴	عدم اعتماد بیمار به دانشجو	ارتباط دانشجو و بیمار
۸۹/۱	۴۱	عدم حمایت دانشجو توسط پرسنل عدم همکاری مسئولین بخش در کنفرانس آموزشی تندخو و عصبی مزاج بودن پرسنل عدم بازخورد مناسب از طرف پرسنل به دانشجو عدم ارتباط گرم و دوستانه بین دانشجو و پرسنل	ارتباط دانشجو و پرسنل
۷۳/۹	۳۴		
۶۷/۴	۳۱		
۹۱/۳	۴۲		
۸۲/۶	۳۸		
۴۵/۶	۲۱	وجود استرس در بخش مناسب نبودن فضای بخش‌ها فقدان دستورعمل مراقبتی مختص پرستاری کمبود وقت و عدم زمان استراحت در بخش کمبود کتابچه‌های آموزشی عدم انتقال آموخته‌ها به همکلاسی و پرستار جدید	رضایت دانشجو از قوانین بخش
۵۲/۲	۲۴		
۵۸/۶	۲۷		
۵۲/۲	۲۴		
۶۰/۸	۲۸		
۴۷/۸	۲۲		
۵۶/۶	۲۶	عدم وجود بخش‌های استاندارد و امکانات مناسب آموزشی	امکانات بیمارستانی و دانشگاهی
۵۸/۷	۲۷	انتقال حس عدم رضایت از طرف پرسنل بخش ترس و واهمه دانشجو از سوال کردن عدم اجازه انجام کلیه پروسیجرها در بخش فراهم نکردن زمینه خلاقیت در مراقبت از بیمار	رضایت دانشجو از نحوه آموزش توسط مری و پرسنل
۶۹/۶	۳۲		
۶۰/۸	۲۸		
۶۰/۸	۲۸		
۶۳	۲۹	توام بودن دروس تئوری و عملی در طول ترم فاصله زمانی بین دروس نظری و عملی عدم علاقه دانشجو به انجام مراقبت‌های پرستاری احساس ضعف به عنوان دانشجوی پرستاری توجه به جنبه‌های علمی کارها در بخش تا عملی	رضایت از نحوه ارائه دروس
۶۰/۸	۲۸		
۵۶/۶	۲۶		
۵۴/۳	۲۵		
۵۲/۲	۲۴		

نتایج جدول شماره ۲ حاکی است که بیشترین عوامل بازدارنده یادگیری مهارت‌های بالینی عبارتند از: عدم بازخورد از طرف پرسنل به دانشجو (۹۱/۳ درصد)، عدم حمایت دانشجو توسط پرسنل (۸۹/۱ درصد)، عدم اعتماد بیمار به دانشجو (۶۹/۵ درصد)، ترس و واهمه دانشجو از سوال کردن (۶۷/۴ درصد)، تندخو و عصبی مزاج بودن پرسنل (۶۰/۸ درصد).

نتایج جدول شماره ۲ حاکی است که بیشترین عوامل بازدارنده یادگیری مهارت‌های بالینی عبارتند از: عدم بازخورد از طرف پرسنل به دانشجو (۹۱/۳ درصد)، عدم حمایت دانشجو توسط پرسنل (۸۹/۱ درصد)، عدم اعتماد بیمار به دانشجو (۶۹/۵ درصد)، ترس و واهمه دانشجو از سوال کردن (۶۷/۴ درصد)، تندخو و عصبی مزاج بودن پرسنل (۶۰/۸ درصد).

بحث

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که از دیدگاه دانشجویان پرستاری، مربیان حائز ویژگی‌ها و ملاک‌های یک مدرس خوب بوده و قادر به افزایش انگیزه یادگیری در دانشجویان هستند و کیفیت یادگیری را بهبود می‌بخشند. در این زمینه، دانشجویان با گزینه‌های مربوط به عوامل تسهیل کننده موافق بوده و تنها، گزینه خستگی مفرط مربیان را به عنوان عامل بازدارنده بیان نمودند [Dunn و Hansford] نیز در پژوهش خود، ارتباط مناسب مربی با پرسنل و بیمار، آگاه بودن از نیازهای یادگیری دانشجویان، تجارب عملی و علمی مربیان را از جمله عوامل تسهیل کننده مطرح نمودند [۳] اما در مطالعه محمدی تحت عنوان موانع آموزش بالینی موثر دانشجویان پرستاری در یاسوج، فقدان مربیان بالینی مسلط و استفاده از مربیان بدون در نظر گرفتن توانایی و تخصص آنها، از مشکلات آموزش بالینی گزارش گردید [۸]. توانایی مربی در ایجاد ارتباط و مشاوره با دانشجو، یکی از مهمترین معیارهای یک مدرس خوب می‌باشد و می‌تواند امر یادگیری را تسهیل و در نهایت، احساس رضایت‌مندی را در دانشجو افزایش دهد. که با نتایج پژوهش دلارام مشابهت دارد [۴]. در پژوهش حاضر، اکثر قریب به اتفاق دانشجویان با پاسخ آگاهانه و دلسوزانه مربی و فراهم نمودن محیط برای تجربه عملکرد بالینی موافق بودند که با پژوهش قدس بین در شیراز، هم‌خوانی دارد [۹]. مسئولیت اصلی مدرس بالینی این است که فرصت‌ها برای کسب تجربه عملی فراهم سازد، با ارائه بازخورد مناسب و ایجاد ارتباط گرم و دوستانه با دانشجویان و نظرات دوستانه و حمایت کننده، تجارب بالینی را برای دانشجویان لذت‌بخش نماید و دانشجویان را قادر سازد که حداکثر استفاده مطلوب را از توانایی‌های خود ببرند [۱۰]. نتایج مطالعه محمدی در یاسوج، خاطرنشان می‌سازد که مربی بالینی کسی است که برای ایجاد فرصت‌ها و شرایط لازم آموزش در محیط بالینی، تلاش می‌کند و بدین ترتیب، یادگیری دانشجو را تسهیل و آسان می‌سازد [۸].

نتایج حاصله از این پژوهش در حیطه ارتباط بیمار با دانشجو، بیانگر اهمیت ارتباط مناسب بین آنها می‌باشد و گزینه ارائه بازخورد مناسب از طرف بیمار به دانشجو و توجه به حقوق و

نیاز بیمار، بیشترین درصد را به عنوان عوامل تسهیل کننده به خود اختصاص داد در حالی که در پژوهش‌های دیگر، این همکاری، ضعیف گزارش شد [۱۱ و ۱۰]. این در حالی است که پرستاران برای به کارگیری نقش آموزشی خود، نیاز به برقراری ارتباط با بیماران دارند. به کارگیری اصول صحیح برقراری ارتباط با بیمار، دارای نقش حساس و مهمی است و دادن آموزش‌های لازم به دانشجویان مبنی بر چگونگی برقراری ارتباط و حمایت از بیمار، برای جلب همکاری بیشتر وی ضروری می‌باشد [۱۱].

بررسی دیدگاه دانشجویان در زمینه ارتباط پرسنل با دانشجویان، حاکی از عدم رضایت آنها بوده است. به گونه‌ای که در بین گزینه‌های مربوطه، عدم حمایت دانشجو و عدم بازخورد مناسب از طرف پرسنل، بیشترین درصد را به عنوان عوامل بازدارنده به خود اختصاص داد که با نتایج دو مطالعه مشابه، هم‌خوانی و مشابهت دارد [۹ و ۱۲]. بدیهی است این امر می‌تواند موجب بی‌علاقگی دانشجو نسبت به یادگیری و ایجاد نگرش منفی در وی گردد. در پژوهش حاضر نیز علت برخورد نامناسب پرسنل با دانشجویان را می‌توان عدم آشنایی پرسنل با شرح وظایف و برنامه‌های آموزشی دانشجویان در فیلدهای مربوطه دانست که نیازمند همکاری بیشتر برنامه‌ریزان آموزشی و درمانی و برگزاری جلسات و دوره‌های بازآموزی برای ایجاد انگیزه و مسئولیت در پرسنل جهت مشارکت در آموزش دانشجویان و برقراری ارتباط مناسب میان پرسنل و دانشجویان می‌باشد.

نتایج تحقیق حاضر در زمینه دیدگاه دانشجویان در مورد ارائه آموزش مهارت‌های عملی و نظری، منفی بوده و اکثر آنها کم‌بودن آموخته‌های تئوری و به روز نبودن و فاصله زمانی بین دروس نظری و عملی را به عنوان مهمترین عامل بازدارنده مطرح نمودند که با نتایج پژوهش‌های دیگر هم‌خوانی دارد [۴ و ۸]. از آنجا که پرستاری حرفه‌ای مبتنی بر عمل است برای ایجاد یادگیری خودجوش، نیاز به انسجام بین دروس تئوری و عملی و برطرف نمودن شکاف بین آموزش و بالین می‌باشد [۵].

در حیطه رضایت دانشجو از قوانین موجود در بخش، نتایج نشان داد که از دیدگاه اکثر نمونه‌ها، حمایت دانشجویان از

یکدیگر در موقع روبروشدن با مشکل، مدت زمان کافی برای انجام مراقبت‌ها و رعایت اخلاق در محیط‌های بالینی ضروری بوده و می‌تواند به عنوان عوامل تسهیل کننده در یادگیری مهارت‌های بالینی نقش مهمی را ایفا نماید. شاید بتوان گفت این امر، به دلیل آن است که اساتید مشاور در دانشکده پرستاری و مامائی، جلسات مکرری را با دانشجویان برگزار نموده. و به ارزش‌ها و قداست شغلی این حرفه تاکید می‌نمایند. این روند می‌تواند عامل افزایش تقویت استعدادها، اخلاقی و درونی و تقویت رفتارها و عملکردهای اخلاقی دانشجویان در محیط‌های بالینی باشد. براساس مطالعات موجود رابطه نزدیکی میان اخلاق، مراقبت پرستاری و مهارت‌های بالینی مشاهده شده است [۱۳ و ۱۴].

در حیطه دیدگاه دانشجویان از امکانات موجود بیمارستانی و دانشگاهی، نتایج این پژوهش نشان داد که اکثر نمونه‌ها با خرید مجلات و کتب جدید موافقت و عدم وجود بخش‌های استاندارد و امکانات مناسب را از عوامل بازدارنده برشمرده بودند که این نتایج با پژوهش فریبا تحت عنوان بهره‌وری در آموزش بالینی از دیدگاه دانشجویان پرستاری و مامائی دانشگاه شهید صدوقی یزد هم‌خوانی دارد [۷]. این امر نیاز به هماهنگی بیشتر مسئولین و برنامه‌ریزان آموزشی و درمانی و بررسی و شناخت مستمر نیازهای فراگیران و تهیه و تدارکات لازم برای دستیابی به اهداف دارد.

نتیجه‌گیری: دانشجویان از موضوعات مطرح شده در حیطه‌های مختلف رضایت داشتند ولی از ارتباط بین پرسنل و دانشجو، کم‌بودن آموخته‌های تئوری و به روز نبودن و نحوه ارائه دروس عملی و تئوری توسط مربی رضایت نداشتند و این عوامل را به عنوان بازدارنده آموزش مهارت‌های بالینی مطرح نمودند. توصیه می‌شود که فعالیت‌های بالینی همراه با آموزش تئوری، مورد برنامه‌ریزی قرار گیرد و دروس تئوری قبل از کارآموزی مربوطه تدریس گردد تا از این طریق، آموخته‌های تئوری در محیط واقعی تحقق یابند همچنین پیشنهاد می‌گردد با ایجاد مسئولیت و انگیزه در دیگر اعضای تیم بهداشتی درمانی، آشنایی پرسنل با اهداف کارآموزی دانشجویان در شروع کارآموزی و سهیم نمودن آنها در آموزش دانشجویان، از عوامل بازدارنده یادگیری کاسته شود. و بازنگری

و اقدامات مناسب توسط مسئولین آموزشی برای یک محیط بالینی آموزشی مناسب پیشنهاد می‌شود.

منابع

- 1) Hosoda Y. Development and testing of a clinical environment diagnostic inventory for baccalaureate nursing student, J Adv Nurse, 2006 Dec;56(5):480-90.
- 2) Lofmark A, Wikblad K. Facilitating and obstructing factors for development of learning in clinical practice: a student perspective, J Adv Nurse, 2001 Apr; 34(1):43-50.
- 3) Dunn SV, Hansford B. Undergraduate nursing students perceptions of their clinical learning environment, J Adv Nurse, 1997 Jun;25(6):1299-306.
- 4) دلارام م. وضعیت آموزش بالینی از دیدگاه دانشجویان پرستاری و مامائی دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۶ (۲)، ۱۳۸۵، صفحات ۱۲۹ تا ۳۲.
- 5) Lambert V, Glackens M. Clinical education facilitators; a literature review. J Clin Nurse, 2005 Jul; 14(6): 664-73.
- 6) صیادجو س. مشکلات آموزش بالینی دانشجویان اتاق عمل و هوشبری دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی سمنان. خلاصه مقالات شصت و ششمین همایش سراسری تازه های پزشکی و پیراپزشکی اصفهان، ۲۹ مهرماه لغایت یکم آبان ماه ۱۳۸۸، ص ۱۱۸.
- 7) فریبا ف. بهره‌وری در آموزش بالینی از دیدگاه دانشجویان پرستاری و مامائی، مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، جلد ۸، شماره ۲، ۱۳۷۹، ص ۶۸-۷۲
- 8) محمدی ب، عباسی ع. موانع آموزش بالینی از دیدگاه دانشجویان پرستاری در ایران. خلاصه مقالات شصت و ششمین همایش سراسری تازه های پزشکی و پیراپزشکی اصفهان، ۲۹ مهرماه لغایت یکم آبان ماه ۱۳۸۸، ص ۴۰.
- 9) قدس بین ف، شفاخواه م، عوامل تسهیل کننده و بازدارنده یادگیری مهارت‌های بالینی از دید دانشجویان پرستاری دانشکده پرستاری و مامائی حضرت فاطمه. مجله آموزش در علوم پزشکی، پاییز و زمستان ۸۶ ص: ۳۴۳-۳۵۲

۱۳) ابراهیمی ح، نامدار ح. لزوم رشد و توسعه اخلاق در آموزش بالینی دانشجویان پرستاری، مجموعه مقالات همایش سراسری آموزش بالینی در پرستاری و مامائی، تبریز: دانشکده پرستاری مامائی، ۱۳۸۵، ص ۲۵.

14) Papp I, Markanen M, Von Bernstorff M. Clinical environment as a learning environment; student nurses perceptions concerning clinical learning experiences, Nurse Educe today, 2003 May; 23(4): 262-8

۱۰) حاجی آقاجانی س. مقایسه و بررسی نظرات اساتید و دانشجویان در مورد معیارهای استاد خوب دانشگاهی. طب و تزکیه، شماره ۴۱، ۱۳۸۰، ص ۴۷-۵۲.

۱۱) هادی زاده ف، فیروزی م، شماعیان رضوی ن. ارزیابی وضعیت آموزش بالینی از دیدگاه دانشجویان پرستاری و مامایی گناباد، مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، جلد ۵، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۸۴، ص ۷۵ تا ۷۰.

۱۲) لری پور م. فاکتور پنهان موثر بر کیفیت آموزش بالینی دانشجویان پرستاری، مجموعه مقالات همایش سراسری آموزش بالینی در پرستاری و مامائی، تبریز: دانشکده پرستاری مامائی، ۱۳۸۵، ص ۸۵.

The facilitating and preventing factors in learning clinical skills from the viewpoints of the third year nursing students of Rafsanjan University of Medical Sciences during 2009

M . shafiei¹ BS, M . Hallakoei¹ BS ,S. Alidalaki², Z. Sagafi¹. MSc

1-Academic Member, Faculty of Nursing and Midwifery, Rafsanjan-Iran.

2- Nursing instructor , Faculty of Nursing and Midwifery, Rafsanjan-Iran.

Background and objective: Clinical education skills play the most important role in education of nursing systems worldwide. This study was performed to determine the facilitating and preventing factors in learning clinical skills from the viewpoints of third year students of Rafsanjan School of Nursing and Midwifery.

Material and Methods: In this descriptive cross-sectional study, 46 nursing students in their sixth semester were selected through convenience sampling method. A researcher designed questionnaire including questions about demographic characteristics and 59 questions about facilitating and preventing factors in learning clinical skills were distributed among the samples. The questions included the areas of the relationships between the students, Staff, instructor and the patient; student's satisfaction with the teaching methods of instructors and staff; teaching methods of theoretical and practical lessons; the facilities provided by the hospital and university; And instructors' characteristics. The data was analyzed by SPSS software through descriptive statistics.

Results: The most facilitating factors in learning clinical skills belonged transferred responsibility to student (97.8 %), the educational environment provided by the instructors for experiencing clinical skills by students (95.6%), and the students support by staff and instructors'(93.4%) the opportunity to invent repeat deferent clinical skills (93.4%) and the instructor responsibility toward (86.9%) the opportunity to invent quest ional and answered (86.9%). The most preventing factors in learning clinical skills were the lake of reaction trust between by staff to student (91.3%) the lack of students support by staff (89.1%),

The lack of patients and student (73.9%) the fear of question in student in the ward (69.5%), and staff's bad behavior (67.4%).

Conclusion: Students were satisfied with the items in different areas but they were not satisfied with the relationship between staff and them selves, and also the way that instructors presented the practical and theoretical skills. They mentioned these factors as the preventing factors which affect their clinical learning. It is recommended to revise clinical education and take some appropriate action in order to provide a proper clinical education environment.

Key words: Nursing student, Clinical skills, Facilitating factors, Preventing factors.